

УДК [37+6](07)

Тамара Кравченко,
кандидат педагогічних наук, доцент,
викладач кафедри професійної освіти
та комп'ютерних технологій
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини

ОСОБЛИВОСТІ СТУПЕНЕВОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ІЗ ВРАХУВАННЯМ ВИМОГ НОВИХ ДЕРЖАВНИХ СТАНДАРТИВ

В статті розглядаються шляхи модернізації, трансформації інженерно-педагогічної освіти України згідно вимог нових державних стандартів, а також відображено напрями удосконалення змісту, форм і методів організації діючої системи інженерно-педагогічної освіти.

Ключові слова: інженерно-педагогічна освіта України, європейський освітній простір, Болонський процес.

В статье рассматриваются пути модернизации, трансформации инженерно-педагогического образования Украины согласно требованиям новых государственных стандартов, а также отражены направления совершенствования содержания, форм и методов организации действующей системы инженерно-педагогического образования.

Ключевые слова: инженерно-педагогическое образование Украины, европейское образовательное пространство, Болонский процесс.

The article considers how to modernize, transform education of engineers in Ukraine according to the new state requirements and the article reveals the lines of improvement of the content, forms and methods of the current system of engineer and pedagogical education.

Key words: engineer and pedagogical education of Ukraine, the European educational space, the Bologna process.

В умовах масштабного розвитку і глобалізації світової економіки, стрімкого розвитку виробничих і інформаційних технологій, а також науково-технічного та інформаційного прогресу, стає очевидним, що ХХІ століття буде століттям освіти. Сучасні суспільні, господарські та політичні перетворення, що відбуваються в Європі, свідчать про серйозні наміри держав Європейської Економічної Співдружності об'єднатися в Європейський Союз за всіма ознаками єдиної державності та створити єдиний ринок. Це, у свою чергу, викликає необхідність розроблення обґрунтованої політики в усіх сферах життєдіяльності і передусім у

соціальної. Освіта вимагає інтеграції чи то трансформації діючих і багато в чому різнорідних складових освітніх систем союзних держав. Інженерно-педагогічна освіта як структурний компонент системи педагогічної освіти має своїм завданням підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації інженерно-педагогічних кадрів усіх освітніх рівнів. Саме проблема забезпечення системи ПТО висококваліфікованими інженерно-педагогічними кадрами має визначальне суспільно-державне значення, а її розв'язання має сприяти суттєвому підвищенню якості підготовки кваліфікованих робітничих кадрів для всіх галузей економіки країни.

Нагальна потреба системи підготовки кваліфікованих робітничих кадрів у новій генерації компетентних інженерно-педагогічних працівників, вихідні положення концептуальних засад розвитку педагогічної освіти відображені у Національній доктрині розвитку освіти, а також законах України «Про освіту», «Про професійно-технічну освіту», «Про вищу освіту». Окремі питання і шляхи їх реалізації в системі освіти (у т.ч. й інженерно-педагогічній) відображені у дослідженнях вітчизняних науковців: А. М. Алексюка, С. Ф. Артюха, С. У. Гончаренка, Р. С. Гуревича, І. А. Зязюна, О. Е. Коваленко, А. О. Лігоцького, Н. Г. Ничкало, В. В. Олійника, О. І. Щербак, а також зарубіжних вчених: російських – Ю. К. Бабанського, С. Я. Батишева, В. С. Безрукової, А. П. Біляєвої, Е. Ф. Зеєра, Н. В. Кузьміної; білоруських – Б. А. Белькевича, М. А. Цирельчука, А. Л. Шкляра; польських – С. Кв'ятковського, Е. Нероби, Ф. Шльосека та ін.

Метою статті є висвітлення особливостей інженерно-педагогічної освіти України на сучасному етапі, показ шляхів її модернізації згідно вимог нових державних стандартів.

Європейська спільнота обґрунтувала створення Зони європейської вищої освіти як основного шляху розвитку мобільності громадян з можливістю їхнього працевлаштування для загального розвитку континенту. У червні 1999 року в м. Болонь'я (Франція) міністрами освіти 30 країн Європи підписано Болонську декларацію, якою передбачається створення до 2010 року єдиного європейського простору вищої освіти.

Треба зазначити, що мета Болонського процесу – не уніфікація освітніх систем, а їхня взаємовідповідність, порівнюваність, сумісність [1; 4]. Тут центральне місце належить трансформації концепції удосконалення підготовки вчителів, оскільки вчитель був, є і залишається головною дійовою особою, покликаною виконувати сучасні завдання реформованої, вкрай необхідної новоутвореній державі, національної освіти.

Педагогічною діяльністю у професійних школах Європи займаються дві основні категорії педагогічних працівників: викладачі, які надають теоретичні знання з загальноосвітніх, загальнотехнічних і спеціальних дисциплін; інструктори практичного навчання, які надають учням практичні знання у процесі виробничого навчання в навчальних закладах і на виробництві.

У структуру фахової підготовки педагогічних кадрів для професійних шкіл у країнах Західної Європи входять чотири цикли навчальних дисциплін – загальноосвітній, спеціальний (професійно-спрямований), психолого-педагогічний та виробнича практика. За висновками досліджень Л. П. Пуховської, у більшості країн підготовку педагогічних кадрів здійснюють за послідовною моделлю, коли на першому етапі вивчаються загальноосвітні, загальнотехнічні і спеціальні предмети (надається фахова професійна освіта), а на другому етапі вивчається повний цикл психолого-педагогічних дисциплін та проводяться педагогічні практики. Поряд з цим, не виключено і використання двох інших моделей на базі перелічених навчальних циклів – паралельної та інтегрованої.

За останні 10–15 років у багатьох європейських країнах застосовується і набула певного досвіду модульна технологія навчання, яка зайняла самостійне місце у структурних модифікаціях систем надання фахової освіти різних напрямків і рівнів, у тому числі і педагогічної.

Головними принципами розвитку європейської педагогічної освіти визнано поглиблення демократизації і гуманізації навчального процесу, вільного доступу громадян до навчального процесу та постійне удосконалення якості підготовки і розвитку особистості майбутніх педагогічних кадрів, у тому числі і для професійної школи, введення неперервної системи освіти та професійного відбору молоді на педагогічні професії, збереження і розвиток європейського культурного багатства і мовної різноманітності, зростання ролі медіаосвітньої підготовки викладача, використання новітніх навчальних технологій, збереження європейського менталітету тощо.

Кожна країна ЄС, погоджуючись на загальну уніфікацію вищої освіти в межах європейського освітнього простору, знаходиться у постійному пошуку «своєї» оптимальної освітньої моделі, яка відповідає її національним інтересам, потребам, виходячи з власного історичного досвіду і навіть ментальності. Якщо питання пошуку набувають значних кількісних і якісних параметрів, то вони спонукають до більш кардинальних змін в освіті – її реформування. З 2000 року в університеті м. Карлсрує відкрито навчання за новим 8-семестровим курсом «Вчитель-європеець», який готує вчителів професійної школи для роботи в загальноєвропейському просторі. Його особливістю є те, що до обраного студентами переліку навчальних предметів обов'язковим є предмет «Європейський профіль». У навчальній програмі цього предмету пропонуються додаткові заняття зі спеціальності, педагогіки, сучасної історії, країнознавства, лінгвістики, дидактики, іноземної мови. Випускники курсу «Вчитель-європеець» отримують сертифікат європейського зразка, що надає їм можливість працювати за спеціальністю у професійних навчальних закладах на всьому загальному освітньому європейському просторі.

На Берлінській конференції міністрів вищої освіти європейських країн (2003 р.) було прийнято комюніке щодо заяв про членство країн у такий спосіб: «Країни – учасники Європейської культурної конвенції будуть визнані членами загальноєвропейського простору вищої освіти в тому випадку, якщо вони водночас заявлять про свою готовність переслідувати і досягати мети, поставленої в рамках Болонської декларації у своїх системах вищої освіти».

Поряд з 40-ка членами європейського вищого освітнього простору Україна, як держава центральної Європи, у 2005 році своєю заявою задекларувала бажання стати його членом і прийняла на себе певні зобов'язання – до 2010 року привести свою систему вищої освіти у відповідність до основних вимог Болонської декларації [1, с. 7, 18]. На шляху України до європейського вищого освітнього простору, перш за все, стане реалізація організаційних заходів щодо правового, економічного та ідеологічного характеру. В офіційній позиції Міністерства освіти і науки України (2006 р.) зазначено, що вже найближчим часом у законодавчому і нормативному регулюванні потребують розв'язання питання:

1. Розроблення заходів для подальшого удосконалення правового статусу суб'єктів освітніх відносин, покликаних забезпечити належні умови для реалізації конституційного права громадян України на якісну загальну і професійну освіту, дотримання принципів доступної і безкоштовної вищої професійної освіти.

2. Визначення статусу європейського додатка до диплома в Україні.

3. Уведення двох ступенів вищої освіти шляхом внесення змін до Закону України «Про вищу освіту». Надання освітньо-кваліфікаційному рівню «бакалавр» статусу повної вищої освіти.

4. Прийняття закону про післядипломну освіту («освіту дорослих»).

5. Розмежування та визначення статусу державної освітньої та державної (або іншої) кваліфікаційної атестації випускників.

6. Встановлення еквівалентності наукових ступенів «кандидат наук» і «доктор наук» європейському ступеню «доктор» шляхом укладення міжнародного договору до Болонської декларації і прийняттям відповідного закону в Україні.

7. Затвердження методики і шкали зіставлення нормативів державного освітнього стандарту з європейською системою перезарахування кредитів шляхом прийняття Постанови уряду.

8. Сприяння академічній мобільності студентів і викладачів та наукових працівників шляхом затвердження урядом відповідних програм.

9. Вступу в європейську мережу забезпечення якості вищої освіти.

10. Підтримання на законодавчому рівні інтеграції науки і вищої школи, створення таких правових умов, які стимулюватимуть розвиток науки у вищих навчальних закладах.

11. Розширення автономії університетів та забезпечення єдності

освіти і науки шляхом зміни статусу університетів за напрямом розширення академічних і господарських прав.

З урахуванням позитивного досвіду розвитку професійної і педагогічної освіти у країнах ЄС та набутого власного досвіду треба приступити до удосконалення змісту, форм і методів організації діючої системи інженерно- (професійно) педагогічної освіти в Україні за напрямами, що відповідатимуть новій затвердженій Концепції, а саме:

- реорганізації або створення системи інженерно- (професійно) педагогічної освіти за загально визначеними сучасними методологічними принципами;
- здійснення переходу на дворівневу інтегровану систему вищої педагогічної освіти – бакалаврат і магістратуру;
- введення системи академічних кредитів (за європейським зразком);
- забезпечення максимальної якості підготовки і конкурентоспроможності на ринку праці інженерно-педагогічних кадрів;
- отримання другої спеціальності за профілем підготовки (предмету);
- удосконалення підготовки педагогічних кадрів за інтегрованою і електичною формами навчання;
- запровадження модульної і дистанційної технології підготовки педагогічних кадрів;
- оптимізації дуального змісту і термінів підготовки педагогічних кадрів для професійної освіти, як за професійним, так і за педагогічним спрямуванням;
- застосування сучасних методів і методик виховання молоді з відповідними цілями і завданнями;
- налагодження довгострокового і плідного співробітництва з професійно-педагогічними навчальними закладами ЄС;
- вирішення соціальних проблем педагогів;
- обов'язкове введення професійного відбору молоді на педагогічну посаду.

Інженерно-педагогічна освіта України, яка здійснює підготовку педагогічних кадрів як для професійних, так і для професійно-технічних навчальних закладів, має суттєві відмінності у порівнянні з відповідними європейськими системами педагогічної освіти. Ми впевнені, що після суттєвого удосконалення інженерно-педагогічна освіта України має інтегруватися у європейський освітній простір не за єдиною «моделлю чи зразком», а навпаки, як система спеціалізованої педагогічної освіти. Подальший наш науковий пошук прагнемо зосередити на розробці та розгляді теоретико-методологічних засад створення моделі інженерно-педагогічної підготовки і удосконалення освітньо-кваліфікаційних вимог до інженерів-педагогів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Болонський процес у фактах і документах / упорядники : М. Ф. Степко, Я. Я. Болюбаш та ін. – Тернопіль : Вид. «Економічна думка» ТАНГ, 2003. – 60 с.
2. Джантіміров А. Ю. Сучасні вимоги до інженерно-педагогічної освіти // Теоретичні та методичні засади розвитку педагогічної освіти: педагогічна майстерність, творчість, технології : зб. наук. праць / за заг. ред. Н. Г. Ничкало. – Харків : НТУ «ХП», 2007. – С. 203–209.
3. Мачулін В. Ф. ВАК у контексті Болонського процесу / В. Ф. Мачулін, Р. В. Бойко, Л. Є. Шкляр // Науковий світ. – 2005. – № 5. – С. 2–5.
4. Муравьёва А. А. Подготовка инженерно-педагогических кадров в Европейском Союзе / А. А. Муравьёва // Среднее профессиональное образование. – 2004. – № 10. – С. 47–48.
5. Учителя, педагогическая деятельность и новые технологии : Всемирный доклад по образованию 1998. – Париж : Издат. ЮНЕСКО, 1998. – 175 с.